

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 8 oktober 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa hjälpåtgärder jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I en den 31 augusti 1940 dagtecknad proposition (nr 28) har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa dels till Kostnader för transport av stråfoder ett reservationsanslag av 750,000 kronor, dels ock till Statsbidrag för inköp av stråfoder ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *U. R. Jacobson* väckt motion (II: 8), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 28 måtte göra det uttalandet att utöver i propositionen angivna områden, som skola bli föremål för ifrågasatt bidragsverksamhet, jämväl måtte ingå de delar av Lappmarken, där på grund av den långvariga torkan under våren och försommaren svårartad missväxt uppkommit,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *I. Pettersson* i Rosta och *S. Andersson* i Vigelsbo väckt motion (II: 9), vari hemställts, att den i Kungl. Maj:ts proposition nr 28 avsedda hjälpen till av missväxt drabbade trakter måtte vidgas till att omfatta alla de bygder, som på likartat sätt drabbats av missväxt, samt att i anslutning härtill de begärda anslagsbeloppen måtte höjas att utgå med till Kostnader för transport av stråfoder ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor och till Statsbidrag för inköp av stråfoder ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras yrkanden anförda skälen hänvisas till motionerna.

Av ovannämnda statsrådsprotokoll inhämtas huvudsakligen följande:

Sedan Gotlands läns hushållningssällskap och kristidsstyrelse i gemensam skrivelse den 11 augusti 1940 hemställt om vidtagande av vissa åtgärder, av-

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1940. 11 saml. 2 avd. Nr 31.

seende att lämna jordbrukarna i länet bistånd i den svåra situation, som blivit en följd av de ogynnsamma väderleksförhållandena under sommaren i år, har *statens livsmedelskommission* i infordrat yttrande i ärendet den 16 augusti 1940 föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte *dels* anbefalla svenska spannmålsaktiebolaget att efter anvisning av kommissionen ombesörja transporter av hö och halm intill en myckenhet av 25,000 ton, därvid bolaget efter redovisning borde av statsmedel äga uppbära ersättning för de med transporten förenade kostnaderna, *dels ock* träffa anstalter för utlämnande av statsbidrag till jordbrukare inom Gotlands, Kalmar och Blekinge län för inköp av stråfoder. För förstberörda ändamål har kommissionen ansett ett belopp av 750,000 kronor erforderligt. Till statsbidrag har kommissionen förordat, att ett belopp av 2,000,000 kronor anvisades. Statsbidrag borde kunna lämnas till innehavare av sådana bruksdelar, å vilka skördeutbytet av stråfoder år 1940 blivit avsevärt sämre än eljest. Högsta bidragsbeloppet borde bestämmas till 500 kronor. Verksamheten syntes böra handhas av hushållningssällskapen under lantbruksstyrelsens överinseende.

Livsmedelskommissionen har rörande det allmänna läget för skörden å Gotland och inom vissa andra delar av riket anfört bland annat följande.

Innevarande år hade skörden av såväl brödsäd och fodersäd som även stråfoder utfallit högst olika inom skilda delar av landet. Inom vissa områden hade man att förvänta ett mycket svagt skörderesultat. Gotland vore sålunda icke det enda område, som drabbats hårt av den svåra torkan under våren och sommaren i år. Liknande förhållanden rådde inom Mälardalen samt vissa delar av Kalmar och Blekinge län. Vid bedömande av det stöd, som i nuvarande läge kunde anses böra bringas jordbruket på grund av det svaga skördeutfallet m. m., måste hänsyn emellertid tagas till att förhållandena gestaltat sig väsentligt olika inom ett vart av de områden, varom här närmast vore fråga. Ojämförligt svårast måste situationen anses vara på Gotland. I flera år hade nederbördsförhållandena därstädes varit otillfredsställande, och de två senaste åren hade stora delar av det gotländska jordbruket träffats av missväxt, vilken särskilt i år vore mycket omfattande. Redan fjolårets svaga skörd nödvändiggjorde, att anstalter måste träffas för att tillföra Gotland strå- och kraftfoder till nedsatta priser. Det torde få anses utslutet att i år kunna stödja jordbruket och upprätthålla animalieproduktionen på Gotland i någorlunda omfattning endast genom åtgärder av de slag, som hade vidtagits under konsumtionsåret 1939/40. Skulle icke det gotländska jordbruket genom nedslaktning av kreaturen och annorledes lida allvarlig skada för år framåt, funne kommissionen en omfattande stödverksamhet nödvändig, vilken verksamhet i första hand borde inriktas på det mindre jordbruket. Kommissionen vore av den uppfattningen, att även andra än de små jordbruket i vissa fall måste effektivt stödjas för att kunna bestå som produktionskraftiga jordbruk. Dels av denna anledning, dels ock enär även på Gotland skördeutfallet växlat — å myrmarkerna hade sålunda höskörden i vissa fall varit någorlunda tillfredsställande — torde det bliva nödvändigt att en ifrågasatt mer omfattande hjälpverksamhet grundades på en individuell prövning, förslagsvis genom hushållningssällskapets försorg.

Med de gotländska i viss mån likartade vore förhållandena i vissa delar av

Öland samt södra Kalmar och Blekinge län. Även därstädes hade skördeförhållandena på grund av torka varit otillfredsställande ej endast i år utan även i fjol och tidigare. En behovsprövning av eventuella stödåtgärder vore på grund av växlingarna i skördeutfallet här än mer av behovet påkallad än på Gotland.

Vad slutligen anginge Mälardistriktet och angränsande delar iakttoges i år ett på många håll mycket svagt skördeutfall. I vissa fall torde läget i detta avseende vara lika bekymmersamt som i tidigare berörda områden. Vid bedömning av de åtgärder, som kunde behöva vidtagas för att bereda jordbruket inom här ifrågavarande område en tillfällig hjälp, borde hänsyn emellertid tagas till att området i fråga närmast föregående år icke varit utsatt för de svåra förhållanden, som försatt många jordbrukare på Gotland och Öland m. fl. områden i en ur ekonomisk och andra synpunkter bekymmersam belägenhet. Detta utslöte givetvis icke, att även inom Mälardistriktet i vissa fall omfattande stödåtgärder kunde bli påkallade.

I fråga om transport av hö och halm har kommissionen framhållit i huvudsak följande.

Ett första och ett oeftergivligt villkor för att kreatursbestånden skulle kunna i önskvärd omfattning upprätthållas inom de av torkan svårast drabbade områdena vore att dessa områden tillfördes underhållsfoder till djuren i form av hö och halm. Priserna å hö och halm komme emellertid att ligga jämförelsevis höga. Av allt att döma måste man räkna med att få betala så höga priser därför, att den jordbrukare, som lede direkt brist på underhållsfoder, vid nuvarande prisläge på animalier knappast kunde utan betydande förlust omsätta hö och halm i animalieprodukter. Ännu mindre kunde han utöver själva inköpskostnaderna bära den fördyring av stråfodret, som fraktkostnaderna kunde innebära. Kommissionen ville därför förorda, att fraktkostnaderna för hö och halm, som enligt kommissionens anvisningar av svenska spannmålsaktiebolaget eller genom dess förmedling tillfördes av torkan drabbade områden, finge gäldas av statsmedel. Spannmålsbolaget borde för ändamålet anbefallas att ombesörja dylika transporter, varvid bolaget borde äga uppbära ersättning för kostnaderna. Tillsvidare torde ifrågavarande verksamhet böra begränsas till en myckenhet hö och halm om tillhoppa högst 25,000 ton. De härav föranledda kostnaderna torde icke, även om transporterna många gånger torde bli jämförelsevis långväga, behöva överstiga 750,000 kronor.

Beträffande förslaget om statsbidrag och förutsättningarna härför har livsmedelskommissionen anfört bland annat.

Kommissionen ville förorda, att möjlighet bereddades för jordbrukare att erhålla statsbidrag för inköp av stråfoder. Visserligen hade denna anordning den olägenheten, att en individuell prövning måste äga rum. Verksamheten borde i första hand innebära ett stödande av det mindre jordbruket men torde icke nödvändigtvis endast böra inskränkas att avse detsamma. Kommissionen ville sålunda föreslå, att medel anvisades för utlämnande av statsbidrag till jordbrukare för inköp av stråfoder. Med hänsyn till förhållandena inom olika delar av landet torde dylika statsbidrag tillsvidare böra utlämnas endast till jordbrukare inom Gotlands, Kalmar eller Blekinge län. Bidragsverksamheten torde böra omhänderväras av hushållningssällskapen under lantbruksstyrelsens tillsyn. För erhållande av statsbidrag torde endast böra ifrågakomma innehavarna av sådana brukningsdelar, å vilka skörde-

utbytet av stråfoder under år 1940 blivit avsevärt sämre än eljest. Såsom förutsättningar för erhållande av bidrag torde vidare böra uppställas dels att inköp av stråfoder för brukningsdelen befinnes nödigt för att nötkreatursbesättningen å denna skulle kunna bibehållas vid en med hänsyn till rådande förhållanden lämplig storlek, dels ock att jordbrukaren kunde anses vara i behov av ekonomiskt bistånd för att kunna företaga dylikt inköp. Det högsta belopp med vilket bidrag borde utgå syntes kunna begränsas till 500 kronor per brukningsdel. Härigenom kunde mindre jordbrukare vid behov erhålla bidrag för inköp av hela sitt stråfoderbehov, under det att större jordbrukare, därest det prövades lämpligt att bidrag utlämnades till dylika, kunde erhålla bidrag upp till nämnda belopp och därigenom erhålla en god hjälp till finansiering av sina stråfoderinköp. Såsom villkor för erhållande av bidrag torde böra uppställas, att vederbörande jordbrukare förbunde sig att använda det erhållna bidraget endast för inköp av stråfoder för utfodring av djur å den egna brukningsdelen samt att icke före den 1 juli 1941 genom försäljning eller nedslaktning minska nötkreatursbesättningen å brukningsdelen i vidare mån än hushållningssällskapet med hänsyn till vad som vore förenligt med klok hushållning det medgäve. I förbindelsen torde även böra stadgas skyldighet för jordbrukaren att återbetala erhållet bidrag, därest han icke uppfyllde de föreskrivna villkoren.

Genom beslut den 31 augusti 1940 har *Kungl. Maj:t* i anledning av livsmedelskommissionens framställning bemyndigat kommissionen att till sådana jordbrukare å Gotland och Öland ävensom inom fastlandsdelen av södra Kalmar län samt inom Blekinge län, vilka finnas vara i behov därav, genom svenska spannmålsaktiebolaget i mån av tillgång utlämna för utsäde tjänlig råg och vete till bolagets självkostnadspris under iakttagande av vissa närmare angivna villkor.

Föredragande statsrådet har erinrat, att under fortgående konsumtionsår statsmakterna lämnat bistånd till jordbrukarna å Öland och Gotland. Genom beslut den 25 augusti 1939 anvisades sålunda ett belopp av högst 240,000 kronor såsom bidrag till inköp av hö för att tillhandahållas jordbrukare inom Gotlands län, vilka till följd av missväxt under år 1939 lidit brist på foder. Vidare anvisade 1940 års lagtima riksdag ett reservationsanslag av 40,000 kronor till åtgärder för avhjälpande av stråfoderbristen på Öland. Genom beslut den 15 mars 1940 ställde sedermera *Kungl. Maj:t* ett belopp av högst 12,000 kronor till Kalmar läns södra hushållningssällskaps förfogande såsom bidrag för lindring av fraktkostnaderna för stråfoder till sällskapets fastlandsområde.

Föredraganden har ansett de svårigheter, som i år drabbat Gotland och Öland samt vissa delar av Kalmar län i övrigt ävensom vissa delar av Blekinge län vara av den omfattning, att statsmakterna borde i likhet med vad tidigare skett bispringa jordbrukarna vid anskaffande av foder och utsäde. I anslutning till livsmedelskommissionens förslag har föredraganden tillstyrkt, att statsmedel ställas till förfogande för gäldande av fraktkostnaderna för hö och halm, som tillföras de av torkan drabbade områdena. De områden, som enligt föredragandens mening här närmast torde böra komma i fråga, syntes vara Gotlands, Kalmar och Blekinge län. Transporter-

na av stråfodret syntes lämpligen böra ombesörjas av svenska spannmålsaktiebolaget. Föredraganden har ansett att man för närvarande borde begränsa ifrågavarande verksamhet till att avse en myckenhet hö och halm om tillhoppa högst 25,000 ton. Emot kommissionens beräkning av kostnaderna härför till 750,000 kronor hade föredraganden intet att erinra.

I likhet med kommissionen har föredraganden ansett ytterligare hjälp böra lämnas jordbruket närmast inom Gotlands, Kalmar och Blekinge län i form av statsbidrag till inköp av stråfoder. I fråga om bidragsverksamhetens anordnande, högsta bidragsbeloppets storlek och villkoren för erhållande av bidrag har föredraganden anslutit sig till livsmedelskommissionens förslag. Mot det av kommissionen till 2,000,000 kronor beräknade anslagsbeloppet för här ifrågavarande ändamål har föredraganden icke funnit anledning till erinran.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har föredragande statsrådet och livsmedelskommissionen ifrågasatt att åtgärder från statsmakternas sida skulle vidtagas för att bispringa jordbrukarna i vissa områden av landet, där skördeutfallet på grund av den svåra torkan under våren och sommaren i år varit särskilt svagt. De områden, som föredraganden och kommissionen närmast ansett böra komma i fråga, äro Gotlands, Kalmar och Blekinge län, vilka enligt vad utredningen i ärendet givit vid handen svårast lidit av den ogynnsamma väderleken. Föredraganden har i anslutning till kommissionens förslag förordat att hjälp från statens sida skulle utgå till jordbrukare inom nämnda län i form av dels gäldande av fraktkostnader för hö och halm, dels ock bidrag till inköp av stråfoder. Transporterna av stråfodret, begränsade att avse en myckenhet hö och halm om sammanlagt högst 25,000 ton, skulle ombesörjas av svenska spannmålsaktiebolaget. Kostnaderna härför hava beräknats till 750,000 kronor. För bidragsverksamheten har beräknats ett belopp av 2,000,000 kronor.

I motionen II: 8 har — under framhållande av att höskörden på vissa orter i övre Norrland slagit fullständigt fel — hävdats, att bidragsverksamheten borde utsträckas att avse jämväl delar av Lappmarken. I motionen II: 9 har framhållits, att icke blott de i propositionen angivna områdena utan även andra trakter, såsom Mälardistriktet, Karlskogaområdet och delar av Bergslagen i Örebro län, drabbats av svår missväxt, varför de föreslagna hjälpåtgärderna borde vidgas till att omfatta alla delar av landet, där skörderesultatet varit särskilt svagt. I anledning härav har i sistnämnda motion föreslagits, att anslaget till transportkostnader skulle bestämmas till 1,000,000 kronor och anslaget till statsbidrag till 3,000,000 kronor, vilket i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagsökning med respektive 250,000 kronor och 1,000,000 kronor.

Utskottet är ense med såväl föredraganden som motionärerna om att åtgärder oundgängligen äro av nöden för att på sätt i propositionen avses bistå jordbruket i de av missväxt svårast drabbade trakterna. I likhet med

Utskottet.

föredraganden anser utskottet de föreslagna åtgärderna närmast böra komma i fråga i Gotlands, Kalmar och Blekinge län, där skörderesultatet på grund av nederbördsförhållandena redan under flera år varit otillfredsställande. Med hänsyn till vad i motionerna anförts anser utskottet sig likväl i vad avser ställande av statsmedel till förfogande för gäldande av fraktkostnaderna för hö och halm böra förorda, att ifrågavarande verksamhet icke begränsas enbart till nyssnämnda län, utan även kommer andra av missväxt drabbade trakter i landet till godo. För möjliggörande av detta tillstyrker utskottet i anslutning till det i motionen II: 9 framställda yrkandet, att ett belopp av 1,000,000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för ifrågavarande ändamål. Utskottet vill emellertid framhålla, att enligt utskottets mening statshjälp till fraktkostnader icke bör utgå, där dessa kostnader uppgå till relativt obetydliga belopp. Utskottet har icke något att erinra mot att transporter av stråfodret — på sätt föredraganden föreslagit — ombesörjes av svenska spannmålsaktiebolaget.

Vad angår statsbidrag till inköp av stråfoder är utskottet icke nu berett att — såsom motionärerna förordat — föreslå en utvidgning av denna verksamhet att avse andra områden än de av föredraganden angivna. Då emellertid vissa trakter utöver de nyssnämnda på grund av årets dåliga skördeutfall kunna befinnas vara svårt drabbade av missväxt, förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan huruvida och i vilken utsträckning även dessa trakter kunna befinnas oundgängligen vara i behov av att tillgodoses med en bidragsverksamhet av liknande slag som den i förevarande proposition föreslagna. Emot livsmedelskommissionens av föredraganden tillstyrkta förslag till bidragsverksamhetens anordnande, högsta bidragsbeloppets storlek och villkoren för erhållande av statsbidrag har utskottet icke funnit anledning till erinran. Utskottet har ej heller något att invända mot beräkningen av det för ändamålet erforderliga anslaget storlek.

Med vad utskottet här ovan anført torde motionerna II: 8 och II: 9 — sistnämnda motion i de delar utskottet icke i det föregående tillstyrkt — få anses besvarade.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Petterssons i Rosta och Anderssons i Vigelsbo ovannämnda motion (II: 9) i vad den avser anslag till kostnader för transport av stråfoder, å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Kostnader för transport av stråfoder* ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

b) till *Statsbidrag för inköp av stråfoder* ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

II. att herr Jacobsons samt herrar Petterssons i Rosta och Anderssons i Vigelsbo ovannämnda motioner (II: 8 och II: 9) — sistnämnda motion i de delar, den icke behandlats under I a) här ovan — må anses besvarade med vad utskottet i det föregående anfört.

Stockholm den 8 oktober 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Åkerberg*, *Oscar Olsson*, *Nilsson* i Malmö, *Tjällgren*, *Ström* i Lidköping, *Andrén*, *Berling*, *Alfred Andersson*, *Mannerskantz*, *von Heland* och *Bergman*; samt

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Törnkvist*, *Skoglund*, *Eriksson* i Stockholm, *Persson* i Falla, *Närlinge*, *Lindberg* i Umeå, *Mårtensson*, *Carlström* i Södergården, *Ericsson* i Sörsjön, *Pettersson* i Rosta och *Gustavson* i Västerås.

Reservation

av herrar *Lindberg* och *Pettersson* i Rosta, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den av herrar *Pettersson* i Rosta och *Andersson* i Vigelsbo väckta motionen II: 9.
